

מתוך

תּוֹרַת ד'

תְּנַמִּימָה

פְּרֻשַׁת הַשָּׁבוּעַ לילָדִים

על פי רַבֵּנוּ, הָרַב צְבִי יְהוּדָה הַכֹּהֵן קוֹק זצ"ל

כְּתֻבָּה: ר. סופר

ירושלים ת"ו

איורים: משה אבני

עיצוב עטיפה וגרפיקה: חנה בן אהרון

צילומים: משה קפלן, רן צור ואחרים

דפוס ליין, מישור אדומים

תודתנו לכולם

כל הזכויות שמורות למחברת

ניתן לצלם או להעתיק חלקים מן הספר שלא למטרות רווח

כתובת המחברת: ר. סופר, בית שערים, 7 ירושלים

טל. 02-6535470 ; 0549144980

הדפסה ראשונה: תשנ"ב

הדפסה שניה מתוקנת, מנוקדת ומורחבת: תשס"ח

הדפסה שלישית: תשע"ה

משפטים

באור 'עין תחת עין'. צדק ומשפט בישראל

שלום, ילדים חביבים,

בשבת שקדמה, פרשת יתרו, קבלנו מתנה נהדרת: את נשמתנו, רוח-אפנו, נשמה שהיא ממש חלק אלה ממעל. נשמה - והיא גם תורה. תורה - שהיא גם נשמה. איזה חדוש מענין. מיציאת-מצרים ועד מתן תורה, עד שבאנו אל הר סיני, היינו אמנם אמה מיוחדת, חשוכה ואהובה מכל העמים, אמה יחידה להשם-יתברך, נאמר, כביכול, כך "סתם", בלא סבה, רק זאת לבד - בעבור, מפני שחשק בנו, רצה בנו מאוד השם-יתברך, ובחר בנו, יצר אותנו, להיות לו לעם.

אמנם, איזה מין עם הוא זה - אם טוב הוא, או שמה איננו כל-כך מעלה, זאת טרם נודע לנו. ארבע פרשיות שלמות, היינו סקרנים מאד לדעת, איזה מין עם הוא זה, שבחר לו, יצר לו, השם-יתברך. ובשבת שקדמה, בפרשת יתרו - נגלה לנו הסוד: אכן, זהו עם נהדר, בעל תכונות נפלאות, שטבעו חסד, שמזגו "הכי טוב שבעולם!"

זהו מה שנדבר בו היום, ילדים. הנה, באמת, כיצד אפשר הדבר להיות טובים, טובים ממש - בעולם שכזה,

שְׁעוּד אֵינּוּ, כֵּן נִרְאֶה, כֹּל-כֵּן טוֹב. כִּיצַד אֶפְשָׁר הַדָּבָר
לִהְיוֹת טוֹבִים, וְאִף לְהִיטִיב לְאַחֲרִים - שֶׁהֲלֹא זֶהוּ רְצוֹן ד',
הַאִין זֹאת - מִבְּלִי שִׂיאוֹנָה, שִׁיקָרָה לָנוּ כָּל רַע, וְגַם - מִבְּלִי
שִׁידְבֵּק בָּנוּ, חֲלִילָה, מִשֶּׁהוּ מִן הָרַע הַזֶּה? בּוֹדֵאִי תוֹדוּ,
יְלָדִים, שֶׁאִין זֶה דָּבָר פְּשׁוּט כָּלֵל וְעֶקֶר, אֲדַרְבָּא, זֶהוּ לְמוֹד
כֹּה חֲשׁוֹב, כֹּה גָדוֹל, שֶׁבּוֹדֵאִי עוֹד נִזְכֶּה לְשׁוֹחֵחַ בּו פְּעָמִים
רַבּוֹת. וְהַפְּעָם נִהָא מִתְחִילִים.

וּבִכֵּן כְּתִבָּה הַתּוֹרָה: "וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה וְנִתְּתָה נַפְשׁ תַּחַת
נַפְשׁ, עֵין תַּחַת עֵין, שֵׁן תַּחַת שֵׁן, יָד תַּחַת יָד, רֶגֶל תַּחַת
רֶגֶל..." (שְׁמוֹת כ"א, כ"ג). מִסְפָּרֵת לָנוּ הַתּוֹרָה, כִּי הָעוֹלָם הַזֶּה
אֵינּוּ שְׁלֵם עַדִּין. בּוֹדֵאִי, יִשְׁנׇנוּ בּו הַרְבֵּה מְאֹד טוֹב, הַרְבֵּה
הַרְבֵּה אֹר, שֶׁהֲרִי כֵן רָצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִבְרֹא אֶת
עוֹלָמוֹ, שִׁיְהֵא עוֹלָם שְׁכָלוֹ טוֹב, עוֹלָם שֶׁל חֶסֶד. וּבִכֵּן דְּעוּ
לָכֶם יְלָדִים, בְּאַמֶּת, גַּם עַתָּה, רַב הָעוֹלָם טוֹב הוּא, וְרַב
הַבְּרִיּוֹת טוֹבוֹת הֵן, וּבִיחּוּד - רַבָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְאִף עַל פִּי
כֵן, כִּמָּה מְצַעֵר, יִשְׁנׇנוּ בּו עַדִּין, בְּעוֹלָמֵנוּ זֶה, גַּם רַע, אֲמָנָם
כֵּן. עַדִּין מְשַׁמֵּשׁ בּו בְּעֶרְבוּבִיָּא, גַּם רָשָׁע, חֲלִילָה. עַדִּין חֵשׁ
עֲצָמוֹ הַיֵּצֵר הָרַע "בֶּן בֵּית" בְּעוֹלָמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

זוֹכְרִים אַתֶּם, יְלָדִים, כְּבָר הִחִילָנוּ לְלַמֵּד וְעוֹד תּוֹסִיף
הַתּוֹרָה לְלַמֵּדְנוּ - הֲלֹא זֶהוּ תַּפְקִידָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם,
לְהוֹרוֹת לְכָל הַבְּרִיּוֹת וּלְכָל הַבְּרוּאִים, הַיֵּאֵף יֵשׁ לְנֶהֱג וּמָה
יֵשׁ לַעֲשׂוֹת, לְחַשֵּׁב וּלְדַבֵּר, עַל מְנַת שְׁתַּתְּהֵפֵךְ הַמְּצִיאוֹת

מ"טובה מעט" - ל"טובה גמורה". ולא שאין המציאות
טובה. היא טובה מאד. הלא כך ברא אותה השם-יתברך.
אלא מה, הבה נאמר - הטוב הוא "מסתתר", הוא חבוי
עמק עמק "בבטן המציאות" ואיננו יודע כיצד יצא.

הנה ילד רך בשנים, אביו השכיבו לישון וכן לחש לו:
בני חביבי, עלי לצאת מן הבית לשעה קלה. הריני נועל
את הבית במפתח, לבל יטרידך איש, לבל תחשש להשאיר
לבדך. אמנם, גם מפתח אני משאיר פה, לידך, והנה, אם
תזדקק לצאת את החדר לצורך גדול, יכול אתה לפתח את
הדלת במפתח שבידך - ולצאת. ורק זאת שכח האב, כי
בנו הקטן טרם למד, כיצד משתמשים במפתח, מפני כי
רך בשנים הוא... ואביו לא למדו...

כך העולם, צעיר הוא, "רך בשנים", טרם למד לגמרי
כיצד עליו לנהג. ואפלו ישראל קדושים, אפלו עם ישראל
בעצמו - עדין איננו יודע לגמרי היאך משתמשים
במפתחות שנתן ד' בידו, לפתח בהם את כל החדרים
בהם חבוי הטוב הנהדר, האור הגדול, המצפה כל-כך
לצאת! ומה הם המפתחות הללו? התדעו ילדים חביבים?
זוהי התורה הקדושה! תורת ד' שנתנה לישראל. היא היא
המפתח, לפתח בה את כל המנעולים, את כל החדרים,
את כל השערים שבעולם!

והתדעו ילדים, באמת בכל הדורות כלם, היו בעמנו

אֲנָשִׁים טוֹבִים רַבִּים, הָיוּ בְּאֶמֶה תַלְמִידֵי חֲכָמִים, צַדִּיקִים וְחֲסִידִים, שֶׁלָּמְדוּ יָמִים רַבִּים, כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם, כִּיצַד לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמִּפְתָּחוֹת הַלָּלוּ. כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם שָׁקְדוּ יוֹמָם וּלְיָלָה, "לְשַׁחֲרֹר אֶת הַטּוֹב מִכָּלֹאוֹ", מַעֲט מַעֲט, עוֹד וְעוֹד. וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה הַיּוֹם, מִתְרַבִּים בָּעַם יִשְׂרָאֵל תַלְמִידֵי חֲכָמִים, גְּאוּנִים וְצַדִּיקִים, אֲנָשֵׁי חֶסֶד, הֵם וְתַלְמִידֵיהֶם, הַלּוֹמְדִים בַּתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וּמִיִּטְיָבִים הַרְבֵּה לְכָל, בְּרוּךְ הַשֵּׁם. וְאֵנוּ שָׁבִים לִפְרָשְׁתָּנוּ.

כְּתֻבָּה הַתּוֹרָה: "עֵין תַּחַת עֵין!" אִם יִהְיֶה אָסוֹן, וּפָגַע אִישׁ בְּעֵינוֹ שֶׁל אִישׁ אַחֵר, וְסָמְאוּ - עֵין תַּחַת עֵין! כְּבִיכּוֹל, מִמֶּשׁ, יִסְמָא הַמֶּכָּה אֶת עֵין הַמֶּכָּה, תַּחַת עֵינוֹ שֶׁנִּסְתַּמְּאָה! הֵיִתְכֵן? הָאֵין הוּא אֲכַזְרִי מַעֲט? לֹא! אֲדַרְבָּא. הַהֶפֶךְ הַגָּמוּר! וְכִי מָה, כְּסָבוּרִים אֲנַחְנוּ, שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה הֶפְקֵר יִהְיֶה? וְכִי מִפְּנֵי שֶׁנִּתְּנָה עֵדִין רְשׁוּת לָרַע לִפְעֵר פִּיּוֹ, לְחַרֵּף וּלְגַדֵּף, לְצַעַר וּלְחַבֵּל - הַמִּפְּנֵי כֹךְ שׁוֹב אֵין דִּין וְאֵין דִּין, וְאִישׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה? לֹא וְלֹא!

הִנֵּה, מוֹדִיעָה הַתּוֹרָה בְּקוֹל גָּדוֹל: לֹא זֹאת בְּלָבָד, שֶׁהָעוֹלָם אֵינוֹ הֶפְקֵר - הוּא מִתְּנַהֵל בַּצֶּדֶק הַגָּמוּר! בְּדִין גָּמוּר! בְּמִשְׁפָּט גָּמוּר! בּוֹדְאֵי כֹךְ. וּמָהוּ הַצֶּדֶק הַגָּמוּר? מָהוּ הַדִּין הַגָּמוּר? - עֵין תַּחַת עֵין! כֵּן כֵּן. מִדָּה - כִּנְגֵד מִדָּה. מִמֶּשׁ מִמֶּשׁ! פָּגַעְתָּ? חִבַּלְתָּ? הִכָּאֲבָתָּ? צִעַרְתָּ? - שְׁלָם תִּשְׁלָם! כְּגִמּוּלָה תִּשְׁלָם! כָּל שֶׁקִּלְקַלְתָּ - יִהְיֶה עָלֶיךָ לְתַקֵּן. כָּל

שְׁעוֹתָתָּ - תִּישָׁר. עַד תֵּם! כֵּן הוֹרְתָה הַתּוֹרָה, תּוֹרָה
שֶׁבִּכְתָּב, תּוֹרָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

אַבְל... - כֵּן, יָדַעְנוּ מֵהוּ שֶׁחֲפָצְתָם לִשְׁאֵל, יְלָדִים.
דְּבַר-מָה מַעִיק עָלֵינוּ, לֹא כֵן? שֶׁכִּיצַד אֶפְשָׁר הַדְּבַר, אִיךָ
אֶפְשָׁר לִסְבֹּל - "עֵין תַּחַת עֵין, פָּצַע תַּחַת פָּצַע, חֲבוּרָה
תַּחַת חֲבוּרָה" - מִמֶּשׁ? כֵּן? פְּשׁוּט? - וְהִלָּא הַתּוֹרָה
רַחֲמָנִית הִיא, תּוֹרַת חֶסֶד. וְאִיךָ תִּגְזֹר גְּזֵרָה נּוֹרָאָה,
אַכְזָרִית שֶׁכָּזוּ?

וְלֹא עוֹד, הִנֵּה שְׁאֵלָה: 'עֵין תַּחַת עֵין' - מִמֶּשׁ, אוֹמֵר
אַתָּה? וְאִם הַמֶּכָּה בְּעַצְמוֹ סוּמָא? הִיאךָ נִקְיִים 'עֵין תַּחַת עֵין
מִמֶּשׁ'? וְאִם סִמָּא הַמֶּכָּה אֶת הַמֶּכָּה בַּחֲצִי עֵינוּ - אִיךָ יִסְמָא
בֵּית-דִין אֶת הַמֶּכָּה בְּאוֹתוֹ שְׁעוֹר בְּדִיּוֹק?

וּמַעֲתָה, אִיךָ תּוֹכֵל הַתּוֹרָה, אִיךָ יוֹכֵל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְהַנְהִיג אֶת עוֹלָמוֹ - גַּם בְּדִין, בְּצִדִּיק וּבִמְשֹׁפֵט הַגְּמוּרִים,
בְּכָל תִּקְוָה - וְגַם, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה מִמֶּשׁ, בַּחֲסֵד וּבִרְחֻמִּים?
אִיךָ יוֹכֵל הָאָדָם לְנַהֵג מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, וּבֹ בְּזִמְנָה, לִהְיוֹת
אִישׁ חֶסֶד, רַחֲמָן וְטוֹב?

בְּבִקְשָׁה, הַקְּשִׁיבוּ יְלָדִים. אוֹמְרִים רַבּוֹתֵינוּ: מִשָּׁל לְאָב
וְאִם, שְׁסָרַח בְּנָם. שׁוֹלֵף הָאָב אֶת חֲגוּרְתוֹ בְּכַעַסוֹ, וּמְנִיפָהּ
עַל בְּנוֹ לְהַכּוֹתוֹ. מִמֶּהֱרַת הָאָב לְהַתִּיצֵב בֵּין שְׁנֵיהֶם
וְקוֹרֵאת: הַמֶּתֵן הַמֶּתֵן, אָבָא. צִדִּיקָתָּ. אֲכֵן רְאוּי הֵבֵן לְעֹנֶשׁ
עַל מַעֲשָׂהוּ. כֵּן כֵּן. אֵלָּא עֲתָה, אָבָא, תִּנְנִי וְאַסְדֵּר עִמּוֹ אֶת

החשבון למעשה!

והנמשל, תורה שבכתב - היא אבינו, תורה שבעל-פה -
אמנו. באה תורה שבכתב ומודיעה: סמאת עין חברך? -
התדע עד כמה חמור הדבר אשר עשית? - עין תחת עין!
כן כן - **ממש!** כך חמור הוא, עד כדי כך נראה הנבלה
אשר עוללת, ראוי אתה שאף אתה - יסמאו את עינך! כך
צודק! כך ראוי! כך ישר! כך הוא הדין! כה!!!

למעשה? הלא מחנכים אנחנו, ולא רשעים, חלילה. לא
בנקמה ובהתעללות חשקה נפשנו, ד' ישמרנו. הלא
הקדוש ברוך הוא, שמו רחמנא ובניו, ישראל קדושים,
רחמנים בני רחמנים! הלא ענינו בעולם, הוא להורות
פיצד מתקנים. לא כן? ולתקן עולם - להוציא רשעים
גמורים, שעמם דרושה דוקא יד ברזל - לחנכו אל הטוב,
נתן רק במידת הרחמים, בהתחשבות, בסבלנות אין קץ -
לפנים משורת הדין.

"עין תחת עין - **ממש!**" - כך הוא הצדק הגמור, בודאי.
ואיך יסתדר הצדק הזה למעשה, במציאות? - "עין תחת
עין - **ממון!**". כלומר, ממון תחת עין! ישלם לו החוטא דמי
נזקו!

רואים אתם ילדים, כה נפלא - כך עושה השם-יתברך
צדקה ומשפט כאחד. עד, עד שיצא ויגלה האור כלו,
ויגרש מפניו את כל החשך. עד שיתר לו, לטוב הגדול,

לצאת מכלאו.

וְסוֹד נִגְלָה לָכֶם, יְלָדִים חֲבִיבִים. הִתְדַּעַו מִי הֵם הַחֲיָלִים
הַלֵּלוּ, שִׁיזְכּוּ וְזֹכִים, כָּל רֶגַע וְרֶגַע, לְשַׁחֲרֹר אֶת הָאֲסִירִים
הַחֲשׁוּבִים הַלֵּלוּ מִכָּלֵאם? אֲנַחְנוּ הֵם, אֲנַחְנוּ כָּלֵנוּ, כָּל יְלָדֵי
יִשְׂרָאֵל, כָּל הָאֲבוֹת וְהָאֲמָהוֹת, גַּם סָבָא וְסָבָתָא, כָּלֵנוּ כָּלֵנוּ,

כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל, הַקְּטָנִים עִם הַגְּדוֹלִים!

בִּרְכֵנוּ אֲבִינוּ כָּלֵנוּ כָּאֶחָד יַחַד בְּאוֹר פְּנִיָּה!

שְׁבֵת שְׁלוֹם!